

ЗӨРЧЛИЙН ТАЛААРХ ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН УЛАМЖЛАЛ, ШИНЭЧЛЭЛ

Б.Бямбазаяа

*Цагдаа судлалын магистрант,
цагдаагийн ахмад*

Товчлол. Нийгмийн харилцаанд хүн бүр, өдөр тутамдаа оролцдог бөгөөд эдгээр харилцааг Улсын Их хурлаас тогтоосон хууль, түүнд нийцүүлэн гаргасан дүрэм, журмаар зохицуулдаг. Энэхүү хууль, дүрэм журмаар зохицуулж буй харилцаанд иргэн, хуулийн этгээдийг зохих хэмжээний хууль, эрх зүйн мэдлэгтэй байхыг шаарддаг. Хууль, тогтоомж зөрчигчдөд хариуцлага хүлээлгэдэг тогтолцоог урьд авч үзэхдээ эрүүгийн хариуцлага, захиргааны хариуцлага гэж ерөнхийд нь ангилж гэмт хэрэгт ял оногдуулж, захиргааны зөрчилд захиргааны шийтгэл хүлээлгэж байсан¹.

Цагдаагийн байгууллага 2020 онд улсын хэмжээнд 2276868 зөрчил бүртгэжээ. Энэ нь өмнөх оныхоос 101043 зөрчлөөр өссөн үзүүлэлт байгаа нь статистик тоо баримтаас харагдаж байгаа бөгөөд 2065296 зөрчлийн хэрэг нээж, 48539550.5 төгрөгийн торгууль ногдуулсан нь байна. Энэхүү өгүүллэгээр зөрчлийн эрх зүйн зохицуулалтын уламжлал, шинэчлэлийг харьцуулан судалж, өнөөгийн байдлыг тодруулан үзнэ.

Түлхүүр үг. Захиргааны зөрчил, зөрчил, шийтгэл, санкц

Үндсэн хэсэг. “Захиргааны хариуцлагын Монгол Улсын тухай хууль”-ийг УИХ 1992 онд батлан гаргаж, хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлсэн бөгөөд уг хууль нь захиргааны зөрчил гаргасан этгээдэд нь захиргааны шийтгэл ногдуулах зарим талаар нэгтгэгдсэн эрх зүйн үндсийг бүрдүүлсэн. Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн гол ач холбогдол нь захиргааны зөрчил ба хариуцлагын талаарх нийтлэг үндэслэл, журам, захиргааны шийтгэлийн төрөл, хэмжээг тогтоон, захиргааны зөрчилтэй хэрэг хянан шийдвэрлэх ажлыг боловсронгуй болгон журамласан, түүнчлэн захиргааны эрх зүйн олон төрлийн акт үйлчилж байсныг Монгол Улсын Үндсэн хуульд нийцүүлэн эхний нэгтгэл хийгдсэн гэж зарим судлаачид дүгнэсэн нь ч бий.

Захиргааны зөрчлийн талаар эрдэмтэд судлаачид өөрийн бүтээлдээ бичиж тусгасан нь цөөнгүй бий. Тухайлбал Б.Чимид “БНМАУ-ын захиргааны эрх зүй”², Ж.Долгорсүрэн “Монгол Улсын захиргааны эрх зүй”³, Д.Дашцэдэн⁴, Ж.Сүхбаатар⁵ нарын “Монгол Улсын Захиргааны эрх зүй”, П.Одгэрэл “Захиргааны эрх зүй”⁶ гэсэн ном зохиолд тусгалаа олжээ. А.Ганбадрал, Б.Ганчулуун, Ж.Долгорсүрэн, Ш.Нарантуяа нарын “Захиргааны зөрчил” гэсэн хамтын бэсрэгхэн бүтээл дагнан гарчээ.

¹ Байгаль орчин, геологи, уул уурхайн хяналтад хүний эрх, хууль дээдлэх зарчмыг хангах нь. Сургалтын гарын авлага

² Б.Чимид БНМАУ-ын захиргааны эрх зүй. Ерөнхий анги. –УБ, 1988, 285-289 дахь тал

³ Ж.Долгорсүрэн. Монгол Улсын захиргааны эрх зүй. –УБ, 2008

⁴ Д.Дашцэдэн. Монгол Улсын захиргааны эрх зүй. 1.-УБ, 2002, 218-236 дахь тал

⁵ Ж.Сүхбаатар. Монгол Улсын захиргааны эрх зүй. –УБ, 2009, 303 дахь тал

⁶ П.Одгэрэл. Захиргааны эрх зүйн ерөнхий анги. –УБ, 2008, 303-308 дахь тал

Захиргааны зөрчил гэх нэр томьёоны хувьд ихэнх эрдэмтэн судлаачдын хувьд “захиргааны зөрчил” гэж нэрэлж заншсан бөгөөд харин П.Одгэрэл “захиргааны журмын зөрчил” гэж томьёолсон нь харагдана.

Эрх зүйн шинэтгэлийн хүрээнд Захиргааны хариуцлагын тухай хууль Зөрчлийн тухай хууль болон өөрчлөгдөн, батлагдсан бөгөөд үүнтэй холбоотойгоор захиргааны зөрчил гэсэн нэр томьёо хэрэглэгдэхгүй байна. Энэхүү хоёр хуульд захиргааны зөрчил, зөрчлийг хэрхэн тодорхойлсонг харьцуулан үзье.

1. “Захиргааны хариуцлагын тухай хууль” -ийн 3 дугаар зүйлд Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт бүх нийтээр буюу тухайн нутаг дэвсгэрт дагаж мөрдүүлэхээр тогтоосон захиргааны журам санаатай буюу болгоомжгүйгээр зөрчсөн үйлдэл, эс үйлдэхүйг захиргааны зөрчил гэж үзнэ⁷.
2. “Зөрчлийн тухай хууль”-ийн 2 дугаар бүлгийн 2.1 дүгээр зүйлд “хууль, захиргааны хэм хэмжээний актыг зөрчсөн, энэ хуульд шийтгэл оногдуулахаар заасан үйлдэл, эс үйлдэхүйг зөрчил гэнэ”⁸ гэж тодорхойлсон.

Энэхүү заалтуудыг харьцуулан үзэхэд зөрчил /захиргааны/ гэдэг нь захиргааны журам болон захиргааны хэм хэмжээ зөрчсөн үйлдэл, эс үйлдэхүй байна гэж заасан нь захиргааны зөрчлийн талаарх үндсэн утга санааг илэрхийлж байна. Энэ нь Эрүүгийн хуулиар хамгаалагдсан нийгмийн харилцаа биш болохыг тодотгон харуулсан байна.

Зөрчил, түүнийг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа чухам ямар салбарт хамаарах талаар Зөрчлийн тухай хууль батлагдсантай холбоотой онолын нилээдгүй маргаан гарч захиргааны процесс, эсхүл эрүүгийн эрх зүйн харилцаанд хамаарах талаар эрдэмтэн, судлаачид харилцан адилгүй байр суурьтай байдаг. Цаашид зөрчил, түүнд хүлээлгэх хариуцлагын төрөл, хэлбэрийн эрх зүйн ямар зөрчлийн хүрээнд авч үзэх, түүнд хүлээлгэх хариуцлагыг хууль зүйн ямар хариуцлага гэж нэрлэх асуудлыг нэг мөр шийдвэрлэх хэрэгцээ, шаардлага байсаар байна.

Судлаач би эрх зүйн зөрчлийн талаарх онолын зарим маргаантай асуудлыг хөндөж, практикт тулгамдаж буй асуудлыг тодруулах, “захиргааны хариуцлагын тухай хууль”, “зөрчлийн тухай хууль”-д заасан захиргааны зөрчлийг харьцуулан судалж хууль тогтоомжийн зарим нэр томьёоны талаар санал дэвшүүлэн хэлэлцүүлэхээр илтгэлээ бичлээ.

Нэг. Зөрчлийн тухай товчхон. Зөрчлийн тухай хууль, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуулийн дагуу зөрчил шалган шийдвэрлэх ажиллагаа нь чухам ямар салбарт хамаарах талаар судлаачид хоёр өөр үзэл баримтлалыг илэрхийлдэг. Энэ нь онолын хувьд нэлээдгүй маргаантай байгаа бөгөөд захиргааны процесс, эсхүл эрүүгийн эрх зүйн харилцаанд хамаарах талаар судлаачид байр сууриа илэрхийлж байсан. Тухайлбал “зөрчлийн тухай хуулийн төсөл” нь гэмт хэргийн тухай хуультай нэгтгэхээр үзэл баримтлалтай байсан боловч дангаар батлагдсан.

Эрх зүйн зөрчлийг гэмт хэрэг, захиргааны зөрчил, иргэний эрх зүйн зөрчил, сахилгын зөрчил, олон улсын эрх зүйн зөрчил гэж ангилсан байх бөгөөд энэ ангилалтыг нь хууль зүйн судлаачдын бүтээлүүдээс харж болно. Энэ нь эрх зүйн салбарын шинжээр нь ангилсан бөгөөд мөн нийгмийн хор аюулын шинжээс нь хамаарч гэмт хэрэг ба гэмт хэргийн бус эрх зүйн зөрчил гэж тус тус ангилсан нь бий .

⁷ Төрийн мэдээлэл. 1992. №26. Захиргааны хариуцлагын тухай хууль. он.

⁸ Төрийн мэдээлэл. 2017. №24. Зөрчлийн тухай хууль.

Эрх зүйн зөрчлийн үндсэн шинж нь бүрэлдэхүүний тухай асуудал юм. Эрх зүйн зөрчлийн бүрэлдэхүүн гэж эрх зүйн зөрчлийн гадаад, дотоод шинж тэмдгийн нийлбэр юм. Өөрөөр хэлбэл тухайн субъектын үйл ажилгаа эрх зүйн зөрчил болохыг тогтоож буй зайлашгүй шаардлагатай шинжүүдийн нийлбэр юм. Эрх зүйн зөрчлийн бүрэлдэхүүн бол тухайн зөрчлийн зайлшгүй байх шинж, нөхцлийг тодорхойлж буй үндсэн шалгуур болдог.

Эрх зүйн зөрчлийн бүрэлдэхүүнийг

- органик бүрэлдэхүүн
- Функцианал бүрэлдэхүүн гэж ангилдаг .

Функцианал бүрэлдэхүүнд эрх зүйн зөрчлийн эхэлсэн, өрнөсөн, дууссан үйл явц, цаг хугацаа, орон зай, үйлдлийн зайлшгүй харгалзах процессын бусад нахцол байдлыг оруулж тооцно. Органик бүрэлдэхүүнд объект, субъект, объектив тал, субъектив тал гэж ангилна .

Эрх зүйн зөрчлийн бүрэлдэхүүний талаар судлаачдын дунд эргэлзээтэй, онолын маргаантай асуудал өрнөсөөр байна. Тухайлбал, “Эрүүгийн хууль”-ийн үзэл баримтлалд “гэмт хэргийн бүрэлдэхүүн гэсэн ойлголтыг гэмт хэргийн шинж гэж томъёолон хуулийг төсөөтэй хэрэглэхгүй байх, гэмт хэргийн шинжийг тодорхойлох, тайлбарлахад энэ хууль, бусад хуулиар тогтоосон нэр томъёо, зүйл, хэсэг, заалтыг хэрэглэх, шаардлагатай тохиолдолд хуулиар тусгайлан эрх олгож хэм хэмжээ тогтоосон актыг үнэлж, хэрэглэж болох талаар тусгана” гэж тодорхойлсон талаар судлаачид гэмт хэргийн бүрэлдэхүүн талаарх ойлголт байхгүй мэтээр тайлбарлаж байна.

Зөрчлийн талаарх тодорхойлолтоос ч зөрчлийн бүрэлдэхүүний шинжийг харж болно. Тухайлбал “хууль, захиргааны хэм хэмжээний актыг зөрчсөн” гэсэн нь зөрчил үйлдсэн этгээдийн субъектив санаа бодлыг шууд илэрхийлж байгаа бөгөөд “...үйлдэл эс үйлдэхүй” нь захиргааны зөрчлийн объектив болон субъектив шинжүүдийн нийлбэр юм. Ийнхүү судлаачид эрх зүйн зөрчлийг гэмт хэргийн болон гэмт хэргийн бус гэж ангилсан ч захиргааны зөрчил нь “эрүүгийн эрх зүйн хэм хэмжээ”-гээр бус захиргааны эрх зүйн хэм хэмжээг зөрчсөнтэй холбоотой үйлдэл эс үйлдэхүй юм.

Хоёр. Зөрчилд хариуцлага хүлээлгэж буй хууль тогтоомжийн өнөөгийн байдал. Зөрчлийн тухай хууль батлагдахаас өмнө 1992 онд батлагдсан Захиргааны хариуцлагын тухай хууль болон бусад хууль, хууль тогтоомжийн актаар захиргааны зөрчлийг зохицуулж ирсэн билээ.

Монгол Улсын “Захиргааны хариуцлагын тухай хууль” нь 2 бүлэг, 54 зүйлээс бүрдэх бөгөөд нэгдүгээр бүлэгт нийтлэг үндэслэл бүхий заалтууд, хоёрдугаар бүлэгт захиргааны зарим зөрчил, түүнд хүлээлгэх хариуцлагыг нэгтгэх байдлаар тусгажээ. Мөн энэ хуулиас гадна 220 гаруй хуулиар шийтгэл /захиргааны/ ногдуулж байсан байна.

Монгол Улсад зөрчилтэй холбоотой асуудлыг энэхүү Захиргааны хариуцлагын тухай хуулиар бүрэн зохицуулж чадаагүй, хэм хэмжээний хоорондын зөрчил, давхардал бий болгосон зэрэг нь иргэдийн дунд хууль сахиулагч, шүүгчийн гаргасан шийдвэрийг хууль бус гэж хардах, авлига, ашиг сонирхлын зөрчилтэй гэж үзэх, гэмт хэрэгтэнд ял завшуулдаг гэж дүгнэгдсэн тул Зөрчлийн тухай хуулийг Гэмт хэргийн тухай хуультай уялдуулан гаргах гол үндэслэл болсон.

“Захиргааны хариуцлагын тухай хууль”, “Зөрчлийн тухай хууль”-ийг харьцуулан судалж зарим зарчмын шинжтэй өөрчлөлтийг дурьдая. Тухайлбал, захиргааны шийтгэлийн

хувьд торгох, эрх хасах, баривчлах, хууль бусаар олсон эд зүйл хураах гэсэн төрөлтэй байсан бол зөрчлийн тухай хууль нь торгох , эрх хасах, баривчлах гэсэн 3 шийтгэлтэй болсон байна.

Мөн захиргааны хариуцлагын тухай хуульд тусгайлан олгосон эрх хасах шийтгэлийг зургаан сараас хоёр жилийн хугацаатайгаар хасах байсан бол, зөрчлийн тухай хуульд эрх хасах шийтгэлийг гурван сараас хоёр жил хүртэл хугацаагаар хасна гэж заасан байна.

Захиргааны хариуцлагийн тухай хуульд иргэнийг 100-50000, албан тушаалтныг 1000 бол зөрчлийн тухай хуульд торгох шийтгэлийн хэмжээ нь хүнд арваас хорин мянган торгуулийн нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөг, хуулийн этгээдэд нэг зуугаас хоёр зуун мянган торгуулийн нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөг байна.байна.

Энд заасан нэг нэгж нь нэг мянган төгрөгтэй тэнцүү байна. Түүнчлэн эрх бүхий албан тушаалтан зөрчил үйлдэгчийн хөрөнгө, цалин хөлс, бусад орлого олох боломжийг харгалзан торгох шийтгэлийг хоёр жил хүртэл хугацаанд хэсэгчлэн төлүүлэхээр шийдвэрлэж өгсөн байна. Захиргааны хариуцлагийн тухай хуульд зөрчил гаргасан этгээдэд 11 төрлийн субъект хариуцлага хүлээлгэж байсан бол Зөрчил шалан шийдвэрлэх тухай хуульд энэ талаар тодорхой дурьдаж заасан байна.

Гурав. Тодорхой зөрчлийн талаарх эрх зүйн зохицуулалтыг харьцуулан судлах нь. Зөрчлийн тухай хуульд 13 төрлийн зөрчил, 208 зөрчлийг тусгасан бөгөөд нилээдгүй өргөн зохицуулалт бүхий хууль болон батлагдсан.

Зөрчлийн тухай хууль	Захиргааны хариуцлагын тухай
1.1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилго 1. Энэ хуулийн зорилго нь хууль, түүнд нийцүүлэн гаргасан захиргааны хэм хэмжээний актыг зөрчсөн үйлдэл, эс үйлдэхүйг зөрчилд тооцох, түүнийг үйлдсэн хүн, хуулийн этгээдэд шийтгэл оногдуулах замаар шударга ёсны тогтолцоог бэхжүүлэхэд оршино.	1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт Энэ хуулийн зорилт нь захиргааны зөрчил гаргасан этгээдэд захиргааны хариуцлага хүлээлгэхтэй холбогдон үүссэн харилцааг зохицуулахад оршино.

Гэмт хэрэг, зөрчлийг ялгаж заагласан үйлдэлд хүлээлгэх хариуцлага нь хоорондоо уялдаагүйгээс нэг бол эрүүгийн хариуцлага хэмээн ял шийтгэх нэг бол захиргааны хариуцлага хэмээн батлагдсан хууль болгонд торгох шийтгэл тусгаж ирсэнийг хууль зүйн нэгдсэн бодлогоор цэгцэлж Зөрчлийн тухай хуулийг хууль тогтоогчоос батлан гаргажээ. Түүнчлэн урьд нь үйлчилж байсан 2002 оны Эрүүгийн хуулийн Тусгай ангид заасан зарим гэмт хэрэг, Захиргааны хариуцлагын тухай хууль, бусад хуульд заасан захиргааны зарим зөрчил нь ижил, төстэй байсан бөгөөд Эрүүгийн хуулийн шинэчилсэн найруулга болон Зөрчлийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгаар дээрх бэрхшээлийг шийдвэрлэсэн.

Өөрөөр хэлбэл, бусдын өмч хөрөнгөнд халдсан нийгмийн хор аюул багатай үйлдэл, нийгмийн хэв журам зөрчсөн, нийтийн амгалан тайван байдал алдагдуулсан үйлдэл, түүнчлэн дүрэм, журам, норм, стандарт зөрчсөн, эсхүл тодорхой нэрлэн заасан үйлдэл, эс үйлдэхүйг зөрчил гэж үзэхээр зохицуулалт хийсэн.

Энэхүү хэсэгт “замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын эсрэг зөрчил”-ийн талаар “Захиргааны хариуцлагын тухай хууль”, “Зөрчлийн тухай хууль”-ийн холбогдох зүйл, заалтыг харьцуулан судлана.

Монгол Улсын “Захиргааны хариуцлагын тухай хууль” -ийн 25 дугаар зүйлд “замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын эсрэг зөрчил”-ийн талаар заасан бөгөөд замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль шинэчлэн батлагдсантай холбоотойгоор өөрчлөгдөн мөрдөгдөж байсан бөгөөд Зөрчлийн тухай хуулиар зохицуулагдсан.

Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн нэг-д согтууруулах ундааны зүйл уусан үедээ тээврийн хэрэгсэл жолоодож явсан, эсхүл согтууруулах ундааны зүйл уусан эсэхийг зохих журмын дагуу шалгуулахаас зайлсхийсэн бол тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхийг 6 сараас 2 жил хүртэл хугацаагаар хасах шийтгэл ноогдуулна гэж заасан байдаг.

ЗХТХ-н 25дугаар зүйлийн хоёр-д тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхээ хасуулсан, эсхүл тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхгүй этгээд тээврийн хэрэгсэл жолоодсон бол 25000-50000төгрөгөөр торгох шийтгэл ногдуулна.

Эдгээр зөрчлийг хор уршиг учраагүй байсан ч хууль тогтоомжинд заасны дагуу захиргааны хариуцлага хүлээлгэхээр заасан байсан. Харин мөн хуулийн 25.5-д дурьдсан жолооч тээврийн байгууллагын ажилтан хөдөлгөөний аюулгүй байдлын журам зөрчсөн нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол захиргааны шийтгэл ногдуулахаар тус тус заасан.

Дээрхи “Захиргааны хариуцлагын тухай хууль”-д заасан замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын журмын эсрэг зөрчилд торгох, баривчлах, тээврийн хэрэгсэл хасах шийтгэл ногдуулж байв.

“Зөрчлийн тухай хууль”-ийн арван дөрөвдүгээр бүлэгт “тээврийн хэрэгслийн ашиглалт, хөдөлгөөний аюулгүй байдлын журмын эсрэг зөрчил” -ийн талаар заагаад 8 хэсэгт хуваан зохицуулсан байна. Үүний 14.1 дүгээр зүйлд “авто замын тухай хууль зөрчих”, 14.2 дугаар зүйл “авто зам, замын байгууламж, тэмдэг, тэмдэглэлийг гэмтээх, өөрчлөх, бохирдуулах”, 14.3 дугаар зүйл “автотээврийн тухай хууль зөрчих”, 14.4 дүгээр зүйл “замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль зөрчих”, 14.5 дугаар зүйл “жолоочийн даатгалын тухай хууль зөрчих”, 14.6 дугаар зүйл “улсын нисэхийн тухай”, “иргэний нисэхийн тухай хууль зөрчих”, 14.7 дугаар зүйл “агаарын зайг нисэхэд ашиглах тухай хууль зөрчих”, 14.8 дугаар зүйл “төмөр замын тээврийн тухай хууль зөрчих” гэж тус тус зохицуулсан. Уг хуулийн 14.4-т “замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын эсрэг зөрчил”-ийн талаар заасан бөгөөд 56 зүйл бүхий зөрчлүүдийг тусгасан байна. Үүнээс 14.4.3-т “жолооч согтууруулах ундаа, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис хэрэглэсэн үедээ тээврийн хэрэгсэл жолоодсон, эсхүл согтууруулах ундаа, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис хэрэглэсэн эсэхийг зохих журмын дагуу шалгуулахаас зайлсхийсэн бол тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхийг нэг жилийн хугацаагаар хасаж хүнийг хоёр зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно”, мөн зүйлийн 5-т “тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхгүй, эсхүл жолоодох эрх нь дуусгавар болсон хүн согтууруулах ундаа, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис хэрэглэсэн үедээ тээврийн хэрэгсэл жолоодсон, эсхүл зохих журмын дагуу шалгуулахаас зайлсхийсэн бол хүнийг таван зуун нэгжтэй нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно”⁹ гэж тус тус заасан.

Дээрхи бүгдийг нэгтгэн авч үзвэл:

⁹ Төрийн мэдээлэл. 2017. №24. Зөрчлийн тухай хууль

1. Торгох шийтгэлийн санкц нэмэгдсэн байна. Тухайлбал согтуугаар тээврийн хэрэгсэл жолоодсон үед “Захиргааны хариуцлагын тухай хууль”-аар бол 250000 төгрөг, “замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль”-аар нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг хоёр дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгож, “зөрчлийн тухай хууль”-аар бол тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхийг нэг жилийн хугацаагаар хасаж хүнийг дөрвөн зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно гэж заасан нь торгуулийн хэмжээг нэмэгдсэнг харуулж байна.
2. Зөрчлийн тухай хуулийн 14.7 дугаар зүйлийн 5-д “тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхгүй, эсхүл жолоодох эрх нь дуусгавар болсон хүн согтууруулах ундаа, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис хэрэглэсэн үедээ тээврийн хэрэгсэл жолоодсон, эсхүл зохих журмын дагуу шалгуулахаас зайлсхийсэн бол албадан сургалтад хамруулж долоогоос гуч хоногийн хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулна” гэж заасан нь дээрх зөрчлөөс хөнгөдсөн гэж үзэхээр байна.
3. “Зөрчлийн тухай хууль”-д заасан нэр томъёоны хувьд жишээлбэл уг хуулийн 3.3-т “Шийтгэл хүлээх хүн...”, 3.4.2-т “Торгох шийтгэлийн хэмжээ нь хүнд арваас арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөг, хуулийн этгээдэд нэг зуугаас тавин мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөг байна” гэснээс харахад “хүн”, “нэгж” гэсэн нэр томъёо шинээр гарч байна. Хууль зүйн шинжлэх ухаанд иргэний эрх зүйн чадвар, чадамжийн тухай ойлголтыг “иргэний эрх зүй”-д голчлон тайлбарласан нь бий. Тухайлбал иргэнийг “Монгол Улсын иргэн”, “гадаадын иргэн”, “харьяалалгүй хүн” гэж хуваан авч үздэг. Хүн гэдэг нь бодгаль ойлголт юм.

Дүгнэлт. Захиргааны зөрчлийн талаарх эрх зүйн зохицуулалтыг харьцуулан судлахад 220 гаруй хууль тогтоомжид заасан байсан зөрчлүүдийг нэгтгэж, Зөрчлийн тухай хуулиар зохицуулсан бөгөөд шинээр зарим төрлийн зөрчлүүдийг нэмж тусгасан нь ажиглагдлаа. Мөн Захиргааны хариуцлагын тухай хууль ба захиргааны хариуцлагын хэм хэмжээ тогтоосон бусад хууль тогтоомжийн заалтад гэмт хэрэг, захиргааны зөрчлийг ялгааг “...эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол...” гэсэн шинжээр зааглаж ирсэн уламжлалыг хэвээр авч үлдсэн. Иймд дээр дурдсан эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол гэсэн нь гэмт хэрэг, зөрчлийг объектив, субъектив шинжээр, эсхүл тодорхой хохирол, хор уршиг учруулсан мөнгөн дүнгээр ялган заагласан нь зөрчил хянан шийдвэрлэх эрх бүхий этгээдтэй зарим төрлийн маргаан гарах боломжгүй нь харагдаж байна.

Захиргааны хариуцлагын тухай хуулиар материаллаг болон процессын хэлбэртэй хуульчлан зохицуулсан байсныг Зөрчлийн тухай хууль, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль болгон салгаж зохицуулсан нь зүйтэй байна.

Санал.

1. Зөрчлийн тухай хуулийн ерөнхий ангид "захиргааны хэм хэмжээний акт зөрчсөн үйлдэл"-д хамаарах Захиргааны хэм хэмжээ тогтоосон актуудыг нэг бүрчлэн заах;
2. Зөрчлийн тухай хуулиар шийтгэл оногдуулахаар заасан буюу захиргааны хэм хэмжээний акт зөрчсөн үйлдэлд хамаарах тухайн актуудыг "Зөрчлийн тухай хуулийн эх сурвалж"-д зааж өгөх

Эх сурвалжийн жагсаалт

1. Захиргааны хариуцлагын тухай хууль. 1992 он.
2. Зөрчлийн тухай хууль 2017 он.
3. Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хууль 2017 он.
4. Байгаль орчин, геологи, уул уурхайн хяналтад хүний эрх, хууль дээдлэх зарчмыг хангах нь. Сургалтын гарын авлага
5. Б.Чимид БНМАУ-ын захиргааны эрх зүй. Ерөнхий анги. –УБ, 1988.
6. Ж.Долгорсүрэн. Монгол Улсын захиргааны эрх зүй. –УБ, 2008
7. Д.Дашцэдэн. Монгол Улсын захиргааны эрх зүй. 1.-УБ, 2002.
8. Ж.Сүхбаатар. Монгол Улсын захиргааны эрх зүй. –УБ, 2009.
9. П.Одгэрэл. Захиргааны эрх зүйн ерөнхий анги. –УБ, 2008.
10. Д.Булган. Захиргааны шийтгэлийн онол, практикийн үндсэн асуудал. УБ., 2011.